

Marijke Versluys

De vertalende recensent, of: het verschil tussen overzetten en vertalen

Marijke Versluys (1941) was duvelstoejager bij een krant en een uitgeverij, studeerde Engels, werkte als freelance persklaarmaker en ging ten slotte zelf vertalen. Dat doet ze uit het Engels – van Danielle Steel tot Julian Barnes, van Ruth Rendell en Frederick Forsyth tot Anne Tyler en Colin Thubron. Haar favoriete auteurs zijn Norman Lewis, Kazuo Ishiguro, Anne Enright, Michael Cunningham, Rachel Cusk en Angela Carter, al valt het haar moeilijk om echt te kiezen. Dit verhaal verscheen eerder op het blog Boekvertalers.nl.

De vertalende recensent, of: het verschil tussen overzetten en vertalen

Omdat ik op Utrecht CS ruim overstaptijd heb, loop ik even bij Bruna binnen. En dat levert een interessante vondst op: een paginagrote recensie van mijn onlangs verschenen vertaling van *Taking Pictures* van Anne Enright, in het Nederlands verschenen als *Het weer van gisteren*. Bij het artikel worden die gegevens én de vertaler vermeld.

Gauw diagonaal lezen: geen opmerking over de vertaling, de mening over het boek lijkt positief. Zou de recensent het origineel hebben gelezen, of de vertaling? In de tweede kolom citeert hij: ‘Niet dat ze een hekel aan mannen had. Ze had twee volgroeide zonen thuis, dus ze was eraan gewend: hun vrolijkheid, hun onverschilligheid en de puinhoop.’ Ondanks de kou in de tochtige hal krijg ik het warm. Heb ik dat zo opgeschreven? Die ‘volgroeide zonen’, ‘hun vrolijkheid, hun onverschilligheid’ en dan ‘de puinhoop’?

Even later, inmiddels op een winderig perron, krijg ik het nog warmer, want in de derde kolom kom ik tegen: ‘Sommige nachten blijf ik bij hem thuis en sommige nachten ben ik in mijn huis. Al het heen en weer bewegen maakt ons ongeduldig, met de vermenigvuldigende tandenborstels en een permanente onderbroek, gedragen of ongedragen, onder in mijn handtas.’ Zou ik dat echt zo...?

Eenmaal in de trein wordt het me duidelijk dat de recensent de Engelse versie heeft gelezen en bovenstaande zinnestelsels zelf heeft vertaald, want hij is kennelijk op iets gestuit waar hij niet goed raad mee wist. Opeens staat er namelijk (over een vrouw die in de woorden van de recensent ‘snakt van lichamelijke begeerte’): ‘*they stood with their arms slightly lifted from their sides, as though their fingers were dripping water*’.

Die twee vertaalde zinnestelsels (vooral dat ‘heen en weer bewegen’, die ‘vermenigvuldigende tandenborstels’ – ik zie ze rekenen –, die ‘permanente onderbroek’ en ‘... maakt ons ongeduldig, met...’) blijven me plagen, ook tijdens het gezellige samenzijn met collega’s, waarvoor de treinreis was ondernomen.

Thuis natuurlijk linea recta naar de boekenkast, bladeren... Een zucht van verlichting. Het eerste zinnestelsel luidt in de Nederlandse versie: ‘Niet dat ze een hekel had aan mannen. Ze had twee volwassen zoons thuis, dus ze was het gewend, de vrolijkheid, de onverschilligheid en de rommel.’ Gewoon ‘volwassen zoons’ dus, zoals je dat een vrouw hoort zeggen, en drie keer ‘de’, want het Engels had ook *the*, niet *their*.

Het tweede fragmentje: ‘Sommige nachten slaap ik bij hem, andere nachten slaap ik in mijn eigen huis. We worden ongedurig van dat telkens verkassen, van de aanjongende tandenborstels en het eeuwige slipje, al dan niet gedragen, onder in mijn tas.’ Het Engels luidde: *Some nights I stay at his place and some nights I stay back at mine. All this moving around makes us*

impatient, with the multiplying toothbrushes and a permanent pair of knickers, clean or worn, at the bottom of my bag.

Het bovenstaande is een sprekend voorbeeld van het verschil tussen woordjes overzetten en vertalen, maar bovendien bestaat de kans dat de oplettende, kritische lezer van deze recensie op grond van de voorbeelden besluit het origineel te kopen in plaats van de vertaling.

PS De uitgever ontving excuses van de recensent, ik niet. En dát er excuses waren aangeboden hoorde ik later bij toeval.

PPS Anderhalf jaar later deed zich een soortgelijk geval voor, met dezelfde recensent. Toen betrof het *By Nightfall/Bij het vallen van de avond* van Michael Cunningham. Boven de recensie de Engelse gegevens, eronder de Nederlandse informatie. In de bespreking staan enkele citaten uit de brontekst, maar ook een dialoog in het Nederlands – niet vertaald door mij maar door de recensent. Ik citeer: [...] Mensen zitten in taxi's, bezoeken cocktailparty's, kletsen bij in musea en zijn permanent in debat over waar te lunchen, en of daar gereserveerd kan worden.

Ik kan down-town komen.

Oké. Natuurlijk. Hoe laat, rond enen?

Waar zou je naartoe willen?

Ik kan nooit een goeie tent bedenken.

Heb je ook altijd het idee dat er ergens een perfect, voor de hand liggend restaurant is, waar je nooit op kunt komen?

Bovendien is het zondag, dus veel plekken vallen af.

Bladibla. [...]

Die dialoog luidde bij mij:

'Ik kom jouw kant wel op.'

'Oké. Goed. Hoe laat, om een uur of een?'

'Waar wil je heen?'

'Ik kan nooit iets bedenken.'

'Zo gaat het altijd: je weet dat er een uitstekend restaurant moet zijn, maar je kunt er niet opkomen,' zegt ze.

'Bovendien zijn er op zondag een heleboel gelegenheden waar we vast niet meer terecht kunnen.'

Ik zou nooit 'rond enen' zeggen (maar dat is iets heel persoonlijks natuurlijk), ik vertaal *downtown* liever en ik vind 'plekken' een akelige vertaling voor *places* als er restaurants worden bedoeld. Ook is 'Bovendien is het zondag, dus veel plekken vallen af' nogal kort door de bocht voor '*Plus, on a Sunday, there's a lot of places we won't be able to get into.*' De Nederlandse lezer begrijpt in de vertaling van de recensent niet meteen waaróm ze afvallen, terwijl uit de hele context blijkt dat de sprekers veel te laat zijn om nog ergens

een tafeltje te kunnen bemachtigen.

Het verweer van de recensent – eerlijk is eerlijk, hij liet zich lovend uit over de vertaling – was dat het voor de lezer overduidelijk om een parafrase van zijn hand ging, niet om een citaat uit de vertaling. Allereerst omdat er geen aanhalingstekens omheen stonden (die bij de Engelse citaten wel waren aangebracht), maar ook vanwege de ongeïnteresseerde toon, omdat hij het ‘waar-gaan-we-lunchen’-gesprek zo afgezaagd vond. Dat werd (nog steeds volgens de recensent) verder verduidelijkt doordat hij die dialoog had afgesloten met ‘bladibla’. Volgens hem zou het de lezer duidelijk zijn dat ‘bladibla’ niet zo letterlijk in het boek staat...